

การพัฒนาแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้าน
การศึกษาตามแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

The Development of a Learning Center Model According to the Philosophy of
Sufficiency Economy in Terms of Buddhist Education of Elementary Schools
Under the Office of Pathum Thani Primary Educational Service Area, Region 1

¹ณัฐนันท์ หอมชื่น, ²สมศักดิ์ บุญปู และ ³พีรวัฒน์ ชัยสุข

¹ Nuttanun Homchaen, ² Somsak Boonpu and ³ Peravat Chaisuk

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: ¹n111obecptt1@gmail.com, ²somsak.boonpu@mcu.ac.th, ³peravat.cha@mcu.ac.th

Received March 27, 2023; Revised May 15, 2023; Accepted May 28, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบการวิจัยเป็นระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี พื้นที่วิจัย คือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 102 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด คือ 1) สอบถาม 2) สัมภาษณ์ 3) การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิเคราะห์เนื้อหา

1. สภาพศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก คือ ด้านบุคลากร ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกตามลำดับ

2. พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) โครงสร้างตามกรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การตัดสินใจตามแนวทางการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) แนวทางการประเมินในการประเมินศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา 5 ข้อ

3. องค์ประกอบ 4 ส่วน คือ 1) ส่วนนำ 2) ตัวแบบ 3) ขั้นตอนการนำรูปแบบไปใช้ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จด้วยรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธสู่การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง; โรงเรียนประถมศึกษา; การศึกษาตามแนวพุทธ

Abstract

This research article aims to 1) to study the conditions of the learning center according to the philosophy of sufficiency economy. 2) to develop a learning center model based on the philosophy of sufficiency economy; and 3) to propose a learning center model based on the philosophy of sufficiency economy. The design of this research was a mixed research methodology. The research area was under Pathum Thani Primary Educational Service Area Office 1. The sample group was 102 school administrators. There were 3 types of research tools: 1) questionnaires 2) Interview 3) Group Discussion Data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. Qualitative Research Division used to analyze content.

1. The condition of the learning center according to the philosophy of sufficiency economy were at a high level, ie personnel, physical environment management and relationship with external agencies, respectively.

2. Development of a learning center model based on the philosophy of sufficiency economy, consisting of 1) structure according to the conceptual framework of the philosophy of sufficiency economy 2) decision-making according to the educational management approach according to the philosophy of sufficiency economy Learning and cultivating learners to have desirable characteristics. 3) Assessment guidelines for evaluating learning centers according to the philosophy of sufficiency economy in education, 5 items.

3. The four components are 1) the introduction, 2) the model, 3) the process of applying the model, and 4) the conditions for success with a learning center model based on the philosophy of sufficiency economy in accordance with Buddhism for education management. in the 21st century.

Keywords: Sufficiency Economy; Elementary School; Buddhist Education

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทรสยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้พสกนิกรชาวไทยได้เข้าถึงทางสายกลางของชีวิตและคงไว้ซึ่งทฤษฎีของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตระหว่างสังคมระดับท้องถิ่น ตลอดจนถึงระดับสากล (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2565) จุดเด่นของแนวปรัชญานี้คือ แนวทางที่สมดุล และก้าวสู่ความเป็นสากล ปราศจากการต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ และการอยู่ร่วมกันของทุกคนในสังคม โดยใช้หลักความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ: 2565) เสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง สามารถบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ทั้งนี้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 (กระทรวงศึกษาธิการ: 2565) ได้วางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษาประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียม และทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) โดยกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) “คนไทยทุกคนได้รับ

การศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานเจ้าภาพขับเคลื่อนภารกิจหลักตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา และนโยบายรัฐบาลทั้งในส่วนนโยบายหลักด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาศักยภาพของคนไทยทุกช่วงวัย และนโยบายเร่งด่วน เรื่องการเตรียมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21

ในภาวะที่ทั่วโลกเผชิญกับวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นปัจจัยเร่งที่ทำให้ระบบการศึกษาทั่วโลกมีการปรับ-รื้อโครงสร้างมากมาย เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งการมองหารูปแบบการเรียนรู้ใหม่ ๆ โดยเฉพาะมิติของการนำเทคโนโลยีมาใช้กับระบบการเรียนการสอนมากขึ้นอย่างก้าวกระโดด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษาต้องสามารถนำความรู้ที่เข้าถึงโดยง่ายไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง (สิรพงศ์ พงศ์เชื้อทอง และ พงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์, 2566) สร้างความชำนาญในการใช้ชุดทักษะ (skillset) ใหม่ให้แก่ผู้เรียน เปลี่ยนจากการเรียนการสอน ไปเป็นการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงความรู้ทุกอย่างไม่มีข้อจำกัด การนำเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในการเรียนการสอนแบบออนไลน์ โดยต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (personalization) การใช้และต่อยอดองค์ความรู้ การให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม นักเรียนพันธุ์ใหม่ในทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ต้องมีทักษะ 3 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังต้องมีความดีเด่นทั้งใน เนื้อหาวิชาการและทักษะในการดำเนินชีวิต เป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาในพลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 ที่พึงประสงค์ คือ การศึกษาช่วยบ่มเพาะเยาวชนและคนไทยทุกคนเป็นผู้ที่มีศักยภาพ และกล่อมเกล่าให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข นำไปสู่ระดับการพัฒนาการศึกษาอย่างสมดุลและยั่งยืน พร้อมกับเป็นสังคมที่อยู่ดีมีสุข (Damnoen et al., 2021) ที่เป็นเป้าหมายปลายทางของการจัดการศึกษา 4.0 คือ ผลลัพธ์ อันประกอบด้วย การเข้าถึง (Access) ความเท่าเทียม (Equity) คุณภาพ (Quality) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และ ตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลงภายใต้พลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 นั้นเอง

ในยุคของการปรับตัวเข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคใหม่ของความเป็นพลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 กลับมีการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (วินิจ ฝาเจริญ, 2564) คือ ความไม่เท่าเทียมกันของคุณภาพและมาตรฐานของการจัดการศึกษา สาเหตุหลักมาจากความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ สื่อเทคโนโลยีที่มีภัยคุกคามมากมาย การเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ได้ง่ายผ่านการใช้เทคโนโลยีเป็นสาเหตุของอาชญากรรมในโลกของสังคมไร้พรมแดน (Phumphongkhochasorn et al., 2022) การพัฒนาการศึกษาที่สมบูรณ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง คือ การจัดการศึกษาที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถป้องกันและ กำจัดกิเลสได้ด้วยตนเองตามสมควรแก่เพศและวัย (ขวัญจิรา จำปา และ คณะ, 2566) การพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องเปลี่ยนรากฐานความคิด ชีวิต ทั้งกายใจ และสังคม รวมทั้งปัจจัยต่างๆ ทางภูมิธรรมและภูมิปัญญาที่อยู่เบื้องหลังความเป็นอารยธรรมปัจจุบัน การจัดการศึกษามาตรฐานวิชาการต้องสมดุลกับมาตรฐานศีลธรรม การพัฒนามนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้เป็นการพัฒนาเต็มทั้งคนก่อน จึงจะเป็นการพัฒนาที่ได้ผล คือ ระบบแห่งไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, 2539)

จากความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการศึกษานั้นเป้าหมายกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาครบทุกโรงเรียนภายในปีการศึกษา 2558 และต้องมีโรงเรียนพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา อย่างน้อยสำนักงานเขตพื้นที่ละ 2 โรง ปัจจุบันปีการศึกษา 2565 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 มีสถานศึกษาผ่านการประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 56 แห่ง และมีโรงเรียนที่ได้รับการรับรองเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษา จำนวน 1 แห่ง ทั้งนี้พบว่าโรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ไม่ถูกต้องชัดเจน เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการศึกษา การออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้เด็กเกิดทักษะในเรื่องการเกษตร กิจกรรมปลูกผัก ฝึกสวนครัว เลี้ยงสัตว์ หรือกิจกรรมการออมทรัพย์ ศิลปะหัตถกรรม น่ายาล้างจาน ปุ๋ยหมักชีวภาพ ในโรงเรียน ไม่ได้มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นหลักคิด หลักปฏิบัติในการประพฤติปฏิบัติตน และการทำกิจกรรมต่างๆ ตามมาตรฐานตัวชี้วัดในหลักสูตรการศึกษามูลนิธิหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามที่โครงการมุ่งหวังให้เกิดขึ้นโดยแท้จริง ทำให้โรงเรียนที่ขอรับการประเมินไม่ผ่านการประเมิน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาตามแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
3. เพื่อเสนอรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาตามแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

การทบทวนวรรณกรรม

ภายใต้การนำเสนอบทความวิจัยและการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการสืบค้นเอกสาร บทความ งานวิจัย และทบทวนวรรณกรรมเพื่อใช้ในการวิจัยดังนี้

ศูนย์ เศรษฐ์บุญสร้าง (2550) ได้ให้นิยามไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ แนวทางของการพัฒนาประเทศสู่สังคมฐานปัญญา ซึ่งหมายถึง การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของคนให้รู้จักวิธีนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้อย่างวางแผนและดำเนินการด้วยความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง และมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้การพัฒนาในมิติต่างๆ ของสังคมเป็นไปอย่างพอเพียง พอประมาณ บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล และสามารถใช้ทรัพยากรที่มีเหลือจำนวนจำกัดได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนมีระบบภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบต่างๆ ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญา ซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศ โดยยึดหลักการสำคัญ 4 ประการคือ

1. ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง หมายถึง ความพอดี พอเหมาะ ไม่ตึงเกินไป และไม่หย่อนเกินไป ไม่เร็วเกินไปและไม่ช้าเกินไป หรือไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป
2. เป็นเหตุเป็นผลตามกฎธรรมชาติ ซึ่งความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็น ที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน
3. อาศัยความรู้และคุณธรรม คือทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และ ความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ในขณะที่เวลานจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและ ความรอบคอบ
4. รองรับการแสวงหาโลกาภิวัตน์ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลก ภายนอกได้เป็นอย่างดี

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542) ได้ให้นิยามไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตทั้งระดับบุคคล ชุมชน ซึ่งความสามารถในระดับบุคคล คือ การอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่ตามฐานะ ตามอัตภาพ ไม่หลงใหลไปตามกระแสวัตถุนิยมมีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด เศรษฐกิจสำหรับการเกษตรเป็นความสามารถในการจัดสรรพื้นที่ โดยเฉพาะแหล่งน้ำดิน และกิจกรรมการเกษตรฐานการผลิตทรัพยากรในลักษณะพึ่งพาอาศัย ทรัพยากรในไร่นา และทรัพยากรธรรมชาติส่วนใหญ่เน้นการพึ่งพา และผสมผสานให้เกิด ประโยชน์สูงสุด เป็นการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย (2550) ได้ให้นิยามไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่มีความลึกซึ้ง คือปรัชญาซึ่งใช้กับการดำเนินชีวิตได้ทุกอย่าง ทั้ง 3 หลัก ที่สำคัญคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันในเรื่องต่างๆ ที่เราดำเนินการอยู่เป็นฐานคิด สำคัญที่การพัฒนาคนในชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษา วัฒนธรรมชุมชน และการพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาความคิดและจิตใจของคนให้รู้จักกัน รู้จักใช้ตามอัตภาพและความจำเป็นในการดำรงชีวิต

กรมการพัฒนาชุมชน การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549) ได้ให้ความหมายและแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะในการพัฒนา เศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

สาระของหลักการเศรษฐกิจพอเพียง

1. หลักการ “ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึง ความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอ สมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก”

2. วิเคราะห์สาระของหลักการเศรษฐกิจพอเพียง คือ “ความพอเพียง” ซึ่งอธิบายว่า ได้แก่

2.1 ความพอประมาณ ได้แก่ ความพอดี ไม่มาก ไม่น้อยเกินไป โดยเฉพาะในการอุปโภคบริโภคปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีพ เช่น กิน ดื่ม ใช้พอประมาณ คือ ดื่ม กิน ใช้ แต่พอดี พอเหมาะกับความต้องการของร่างกายขององค์กรที่เรียกว่า กินเป็นใช้เป็นอย่างมีธรรมา

2.2 ความมีเหตุผล ได้แก่ การคิด การพูด และการทำบนฐานของความรู้ ที่มาและที่ไปของเรื่องนั้นๆ ว่าเป็นอย่างไร มีเหตุปัจจัยอะไรเป็นตัวก่อให้เกิดจะหลุดออกจากเหตุ นั้น ๆ ได้ โดยอาศัยช่องทางใด และใช้วิธีการใด การรู้เหตุรู้ผลในการช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ได้ และพัฒนาเรื่อง ต่างๆ ได้สำเร็จมากขึ้น

2.3 การมีระบบคุ้มกัน ผลกระทบทั้งภายในและภายนอก ได้แก่ ความไม่ประมาท จะทำอะไรต้องระมัดระวัง ต้องรู้เขา รู้เราโดยเฉพาะผู้นำทุกระดับ จะต้องตั้งต้นอยู่ในความไม่ประมาท ต้องพร้อมที่จะรับและรุกได้เสมอ เพราะปรากฏการณ์ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม และธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามกฎธรรมชาติ

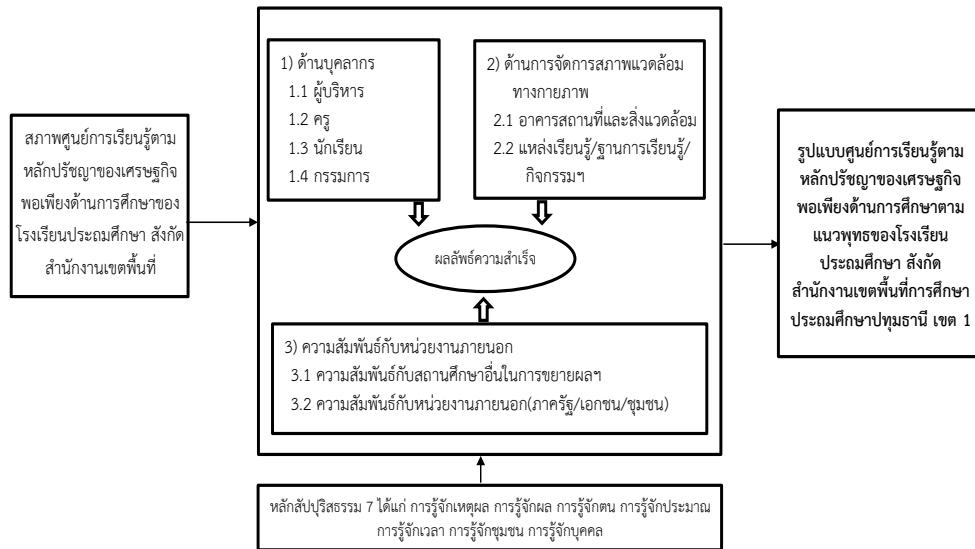
วิเคราะห์เป้าประสงค์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. เป้าประสงค์ “ให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและ กว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากภายนอกได้เป็นอย่างดี”

2. แกนของเป้าประสงค์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ “ความสมดุลและความพร้อม ต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง” ใคร อะไร สมดุลและพร้อมคน ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ (รัฐ) หรือ ทุกภาคส่วนสมดุลและพร้อม (ดุลยภาพและเอกภาพ)

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดของนักการศึกษา นักวิชาการ และนักบริหารการศึกษา ผู้วิจัยสรุปแนวคิดตามทัศนะของผู้วิจัยได้ว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาศาตามแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 มีกรอบแนวความคิดของการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยผสมผสานวิธี พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาศาตามแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1: ออนไลน์) และมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 102 คน ตามตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane ความคลาดเคลื่อน 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามการวิจัย และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษา ค้นคว้า และทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ไปทำการเปรียบเทียบกับเกณฑ์เพื่อใช้ในการแปลความหมายเป็นรายชื่อ ความหมายของแบบสอบถามมีมาตราส่วนประมาณค่าในการแปลความหมายของความคิดเห็นในแต่ละด้าน โดยแต่ละข้อคำถามมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับตามวิธีของ บุญชม ศรีสะอาด (2534)

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาศาตามแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การสัมภาษณ์ ศึกษา

แนวคิดทฤษฎี จากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity) นำความคิดเห็นมาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์แล้วนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการเลือกเจาะจง จำนวน 10 คน โดยเป็นผู้บริหารสถานศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 เสนอรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาศาตามแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ขั้นตอนการเตรียมการ ประกอบด้วย การกำหนดวันสนทนากลุ่ม การจัดทำกำหนดการสนทนากลุ่ม การจัดทำหนังสือเชิญประธานพร้อมคำกล่าวเปิด และคำกล่าวรายงานต่อประธาน การประสานงานเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ การขออนุมัติใช้สถานที่พร้อมโสตทัศนูปกรณ์ในการจัดสนทนากลุ่ม และการจัดทำเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย การนำเสนอวิทยานิพนธ์ การดำเนินการอภิปราย และจัดบันทึกข้อเสนอนะ พร้อมทั้งทำการบันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่ง โดยผ่านระบบการสื่อสารออนไลน์ คือ Zoom Meetings ด้วยการสนทนากลุ่ม โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม โดยการเลือกเจาะจง จำนวน 8 รูป/คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน 2) นักวิชาการด้านพุทธบริหารการศึกษา จำนวน 4 รูป/คน

ผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า มี 3 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 ด้านบุคลากร 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ผู้บริหาร องค์ประกอบที่ 2 ครู/บุคลากร องค์ประกอบที่ 3 นักเรียน/นักศึกษา/ผู้เรียน และองค์ประกอบที่ 4 คณะกรรมการสถานศึกษา

ด้านที่ 2 ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 อาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบที่ 2 แหล่งเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ และหรือกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียง

ด้านที่ 3 ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก 2 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ความสัมพันธ์กับสถานศึกษาอื่นในการขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา องค์ประกอบที่ 2 ความสัมพันธ์กับหน่วยงานต้นสังกัด และหรือหน่วยงานภายนอก (ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน)

ตารางที่ 1 สภาพศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สภาพศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงด้านการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านที่ 1 ด้านบุคลากร	4.26	0.58	มาก
องค์ประกอบที่ 1 ผู้บริหาร	4.24	0.53	มาก
องค์ประกอบที่ 2 ครู/บุคลากร	4.22	0.62	มาก
องค์ประกอบที่ 3 นักเรียน/นักศึกษา/ผู้เรียน	4.26	0.61	มาก
องค์ประกอบที่ 4 คณะกรรมการสถานศึกษา	4.32	0.57	มาก
ด้านที่ 2 ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	4.24	0.61	มาก
องค์ประกอบที่ 1 อาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อม	4.30	0.62	มาก
องค์ประกอบที่ 2 แหล่งเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ และ/หรือ กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างอุปนิสัยอยู่อย่าง พอเพียง	4.17	0.59	มาก
ด้านที่ 3 ด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก	4.02	0.72	มาก
องค์ประกอบที่ 1 ความสัมพันธ์กับสถานศึกษาอื่นในการ ขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงด้านการศึกษา	4.13	0.58	มาก
องค์ประกอบที่ 2 ความสัมพันธ์กับหน่วยงานต้นสังกัด และ/หรือหน่วยงานภายนอก (ภาครัฐ ภาคเอกชน และ ชุมชน)	3.91	0.85	มาก
รวม	4.19	0.62	มาก

จากตารางที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษามีความคิดเห็นต่อสภาพศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ทั้ง 3 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.62) สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านบุคลากร ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.58) ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.61) และด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. = 0.72) ตามลำดับ

2. พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาตามแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า มี 4 ส่วนประกอบ คือ

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ คือ สภาพแวดล้อม หลักการและวัตถุประสงค์

ส่วนที่ 2 ตัวแบบ คือ ระบบงาน คือ ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู/บุคลากร นักเรียน/นักศึกษา/ผู้เรียน และ คณะกรรมการสถานศึกษา ด้านที่ 2 ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ อาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ และ/หรือกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียง ด้านที่ ๓ ด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ความสัมพันธ์กับสถานศึกษาอื่นในการ

ขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ความสัมพันธ์กับหน่วยงานต้นสังกัด และหรือหน่วยงานภายนอก (ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน) บูรณาการกับหลักสัปปุริสธรรม 7 หลักสำคัญ 3 ประการนี้สอดคล้องอย่างยิ่งกับหลักธรรมในหมวดสัปปุริสธรรม 7 และ แนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก 4 ข้อ

ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย 1) โครงสร้าง ตามกรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การตัดสินใจตามแนวทางการจัดการศึกษาตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) แนวทางการประเมินในการประเมินศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา 5 ข้อ

ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จตามนโยบายการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษานโยบายการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา สถานศึกษา ควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาการให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. เสนอรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษิตตามแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า มี 4 ส่วนประกอบ คือ

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาทั้งภายในและภายนอก 2) หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา และ 3) วัตถุประสงค์ตามความสำคัญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ได้แก่ 1) ระบบงาน คือ ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู/บุคลากร นักเรียน/นักศึกษา/ผู้เรียน และ คณะกรรมการสถานศึกษา ด้านที่ 2 ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ อาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ และ/หรือกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียง ด้านที่ 3 ด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ความสัมพันธ์กับสถานศึกษาอื่นในการขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ความสัมพันธ์กับหน่วยงานต้นสังกัด และหรือหน่วยงานภายนอก (ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน)

ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย 1) โครงสร้าง ตามกรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การตัดสินใจตามแนวทางการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) แนวทางการประเมินในการประเมินศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา 5 ข้อ

ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ตามนโยบายการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษานโยบายการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา สถานศึกษา ควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาการให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า มี 3 ด้าน คือ สภาพศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก คือ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และ 3) ด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก ตามลำดับ สอดคล้องกับพระมหาวิมพาปญโญ (ละลง) และคณะ (2564) ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมพอเพียงวิถีพุทธ” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบันก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่าง โดยจำแนกออกเป็นปัญหาด้านการขาดปัจจัยดำรงชีพ ปัญหาด้านการขาดการพัฒนาศักยภาพที่เพียงพอสำหรับแก้ปัญหา รวมถึงปัญหาด้านการสร้างภาระหนี้สินซ้ำเติมตนเองและครอบครัว ซึ่งปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อปัจเจกชน และสังคมเป็นวงกว้างโดยสะท้อนผ่านปัญหาเศรษฐกิจ สังคม อาชญากรรม และการล้มละลายของสถาบันครอบครัวในด้านการแก้ปัญหาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคม ปัจจุบันนั้น จะต้องใช้หลักปฏิบัติที่มีลักษณะส่งเสริมพฤติกรรมพอเพียง ประกอบด้วยหลักคิหิสุข หลักเศรษฐกิจพอเพียง และหลักธรรม เช่น หลักไตรสิกขา หลักสันโดษ หลักทวิภูมิมกิตถประโยชน์ หลักสปปุริสธรรม ซึ่งมีลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ สร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้อง สร้างรูปแบบปฏิบัติที่ถูกต้อง และสร้างทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมพอเพียงตลอดชีวิต และสอดคล้องกับ อุเทน เจริญภูมิ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการ บริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31” ผลการวิจัย พบว่า 1. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา และด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้รองลงมาคือ ด้านการวัดผลประเมินผล และด้านการ นิเทศการศึกษา และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาและ การใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 2. ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการบริหารวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 31 โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับการศึกษาและตำแหน่งปัจจุบัน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหาร วิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 แตกต่างกัน สำหรับ ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานและขนาดโรงเรียนที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาตามแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า มี 4 ส่วนประกอบ คือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ คือ สภาพแวดล้อม หลักการและวัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ คือ ระบบงาน คือ ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู/บุคลากร นักเรียน/นักศึกษา/ผู้เรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา ด้านที่ 2 ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ อาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ และ/หรือกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียง ด้านที่ 3 ด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ความสัมพันธ์กับสถานศึกษาอื่นในการขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ความสัมพันธ์กับหน่วยงานต้นสังกัด และหรือหน่วยงานภายนอก (ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน) บูรณาการกับหลักสปปุริสธรรม 7 หลักสำคัญ 3 ประการนี้สอดคล้องอย่างยิ่งกับ

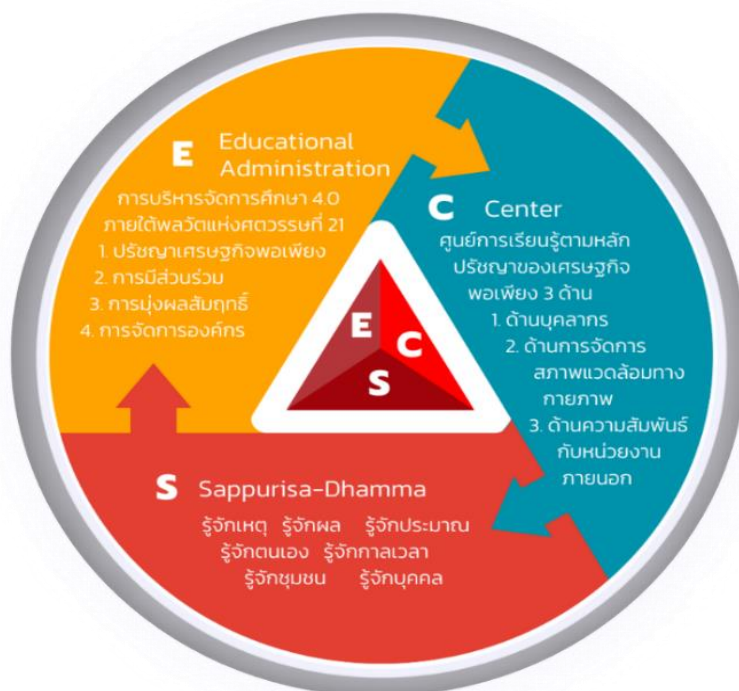
หลักธรรมในหมวดสัปปุริสธรรม 7 และ แนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก 4 ข้อ ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย 1) โครงสร้าง ตามกรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การตัดสินใจตามแนวทางการจัดการศึกษาตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) แนวทางการประเมินในการประเมินศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา 5 ข้อ ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ตามนโยบายการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา นโยบายการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา สถานศึกษา ควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาการให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับธีรกรรณ์ พรเสนา (2564) กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสทิงพระ จังหวัดบุรีรัมย์ วิทยาลัยการอาชีพสทิงพระมีการดำเนินงานตามกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในระดับมากที่สุด ทุกกลยุทธ์ วิทยาลัยการอาชีพสทิงพระ จังหวัดบุรีรัมย์ได้รับการประกาศเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาและได้รับการคัดเลือกเป็นสถานศึกษา คุณธรรมอาชีวศึกษาต้นแบบจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสอดคล้องกับอลิสสา อินทร์ประเสริฐ (2564) การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ สถานศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาสภาพการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การศึกษารูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับองค์ประกอบขั้นตอน 5 องค์ประกอบ คือ (1) องค์ประกอบขั้นตอนการเตรียมความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง มาใช้ในศูนย์การเรียนรู้ (2) องค์ประกอบขั้นตอนการจัดกิจกรรมโรงเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (3) องค์ประกอบขั้นตอนการดำเนินการเปลี่ยนแปลง (4) องค์ประกอบขั้นตอนการจัดระบบการเรียนรู้และ (5) องค์ประกอบขั้นตอนการสร้างเครือข่ายและขยายผล 3) การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ยืนยันและเห็นชอบทั้ง 5 องค์ประกอบขั้นตอน

3. เสนอรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาตามแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า มี 4 ส่วนประกอบ คือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาทั้งภายในและภายนอก 2) หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา และ 3) วัตถุประสงค์ตามความสำคัญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 7 ข้อ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ได้แก่ 1) ระบบงาน คือ ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู/บุคลากร นักเรียน/นักศึกษา/ผู้เรียน และ คณะกรรมการสถานศึกษา ด้านที่ 2 ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ อาคาร สถานที่ และสิ่งแวดลอม แหล่งเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ และ/หรือกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียง ด้านที่ 3 ด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ความสัมพันธ์กับสถานศึกษาอื่นในการขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ความสัมพันธ์กับหน่วยงานต้นสังกัด และหรือหน่วยงานภายนอก (ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน 2) บูรณาการกับหลักสัปปุริสธรรม 7 หลักสำคัญ 3 ประการนี้สอดคล้องอย่างยิ่งกับหลักธรรมในหมวดสัปปุริสธรรม 7 อันหมายถึงธรรมของคนดี ธรรมของผู้สงบ จะเห็นว่าคุณสมบัติข้อของความมีเหตุผล ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำ

รูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย 1) โครงสร้าง ตามกรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การตัดสินใจตามแนวทางการจัดการศึกษาตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) แนวทางการประเมินในการประเมินศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา 5 ข้อ ส่วนที่ 4 เจาะลึกความสำเร็จ ตามนโยบายการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา นโยบายการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา สถานศึกษา ควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนสอดคล้องกับธีรกรณ์ พรเสนา (2564) กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ วิทยาลัยการอาชีพสตึกมีการดำเนินงานตามกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง สู่ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาระดับมากที่สุด ทุกกลยุทธ์ วิทยาลัยการอาชีพสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ได้รับการประกาศเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาและได้รับการคัดเลือกเป็นสถานศึกษาคุณธรรมอาชีวศึกษาต้นแบบจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ ซึ่งเป็นรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาด้านแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ดังภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “ECS”

จากแผนภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาด้านแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1” โดยผู้วิจัยสรุปได้เป็นองค์ความรู้ “ECS” ดังนี้

E หมายถึง Educate ให้การศึกษา แนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก ได้แก่ 1) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การทำ MOU ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา กับสถานศึกษาให้เป็นเครือข่ายการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) บริหารจัดการเพื่อรองรับการศึกษาดูงานของสถานศึกษาอื่น โดยการบริหารงานต้องมีข้อมูลที่ทันสมัย เพื่อลดความเสี่ยงในการบริหารงาน มีระบบเตือนภัยล่วงหน้าเพื่อให้สามารถปรับตัวเปลี่ยนแปลงได้ทัน 3) จัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเป็นแกนนำของสถานศึกษาอื่น/หน่วยงาน/ชุมชน/องค์กร/เครือข่ายต่าง ๆ 4) เป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาสถานศึกษาอื่นให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง หรือ พัฒนาหน่วยงาน/ชุมชน/องค์กร/ภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จนได้รับการยอมรับ

C หมายถึง Center ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู/บุคลากร นักเรียน/นักศึกษา/ผู้เรียน และ คณะกรรมการสถานศึกษา ด้านที่ 2 ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ อาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ และ/หรือกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียง ด้านที่ 3 ด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ความสัมพันธ์กับสถานศึกษาอื่นในการขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ความสัมพันธ์กับหน่วยงานต้นสังกัด และหรือหน่วยงานภายนอก (ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน)

S หมายถึง Sappurisa-Dhamma หลักสัปปุริสธรรม 7 ความมีเหตุมีผล จะตรงกับหลักธรรม อัมมัญญาตา และ อัตถัญญาตา อัมมัญญาตา คือ รู้จักเหตุ รู้จักหลักการต่างๆ รู้หลักความจริง รู้ว่าเหตุอันใดทำแล้วจะเกิดผลที่เราต้องการนั้นๆ ในขณะที่ อัตถัญญาตา คือ รู้จักผล รู้จักความมุ่งหมาย รู้ถึงจุดประสงค์ของการกระทำใดๆ รู้เป้าหมายในการกระทำในข้อของความพอประมาณ จะสอดคล้องกับหลัก มัตตัญญาตา, อัตตัญญาตา และ กาลัญญาตา มัตตัญญาตา คือ ความรู้จักประมาณ ความรู้จักพอดี รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการกระทำทุกอย่าง การรู้จักประมาณจะทำให้เราลดการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อัตตัญญาตา คือ การรู้จักตนเอง การรู้จักลักษณะทางกายภาพ เพศ วัย ทำให้มีการบริโภคที่เหมาะสม ใช้ชีวิตอย่างเหมาะสม และกาลัญญาตา คือ การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม และรู้จักระยะเวลาที่เหมาะสมในการกระทำใดๆ จะสอดคล้องกับหลัก อัตตัญญาตา, ปริสสัญญาตา, ปุคคลัญญาตา และ กาลัญญาตา อัตตัญญาตา คือ การรู้จักตนเอง รู้ถึงความสามารถ ข้อดีข้อด้อยของตนเอง ปริสสัญญาตา ความรู้จักบริษัท รู้จักชุมชน รู้จักสังคม รู้ว่าสังคมรอบตัวเป็นอย่างไร รู้ว่าจุดไหนคือโอกาส รู้ว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร รู้จักธรรมชาติของคนในสังคมนั้นๆ ว่ามีพฤติกรรมอย่างไร มีธรรมเนียมอย่างไร ปุคคลัญญาตา ความรู้จักบุคคล รู้จักความแตกต่างของนิสัยของคนแต่ละคน รู้จักความสามารถของคนแต่ละคน รู้ข้อดีข้อด้อยของคนแต่ละคน รู้ว่าคนประเภทใดควรคบหาสมาคมหรือคนประเภทใดควรอยู่ให้ห่าง และ กาลัญญาตา คือ การรู้จักกาลเทศะ รู้ว่าเวลาไหนควรพูดเวลาไหนควรฟัง การรู้จักตนเอง การรู้จักผู้อื่น การรู้จักสังคมที่เราอาศัยอยู่ ทำให้เราเป็นคนที่ดีต่อโลก ทนต่อการเรียนรู้ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง

สรุป

ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 ด้านสำคัญ คือ ด้านที่ 1 ด้านบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู/บุคลากร นักเรียน/นักศึกษา/ผู้เรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นต้น ด้านที่ 2 ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ อาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อม ฐานการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียง เป็นต้น และด้านที่ 3 ด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก

ได้แก่ ความสัมพันธ์กับสถานศึกษาอื่นในการขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ความสัมพันธ์กับหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานภายนอก เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การทำ MOU ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานศึกษาให้เป็นเครือข่ายการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) บริหารจัดการเพื่อรองรับการศึกษาดูงานของสถานศึกษาอื่น โดยการบริหารงานต้องมีข้อมูลที่ทันสมัยเพื่อลดความเสี่ยงในการบริหารงาน มีระบบเตือนภัยล่วงหน้าเพื่อให้สามารถปรับตัวเปลี่ยนแปลงได้ทัน
- 3) จัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเป็นแกนนำของสถานศึกษาอื่น/หน่วยงาน/ชุมชน/องค์กร/เครือข่ายต่างๆ
- 4) เป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาสถานศึกษาอื่นให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง หรือ พัฒนาหน่วยงาน/ชุมชน/องค์กร/ภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จนได้รับการยอมรับ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการศึกษการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การทำ MOU ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานศึกษาให้เป็นเครือข่ายการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) ควรศึกษาการบริหารจัดการเพื่อรองรับการศึกษาดูงานของสถานศึกษาอื่น โดยการบริหารงานต้องมีข้อมูลที่ทันสมัย เพื่อลดความเสี่ยงในการบริหารงาน มีระบบเตือนภัยล่วงหน้าเพื่อให้สามารถปรับตัวเปลี่ยนแปลงได้ทัน
- 3) ควรศึกษาการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเป็นแกนนำของสถานศึกษาอื่น/หน่วยงาน/ชุมชน/องค์กร/เครือข่ายต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องแนวทางการพัฒนาและประเมินสถานศึกษาพอเพียงเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (8 มกราคม 2565). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (2560 -2579)*. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2565. จาก: <http://www.thaischool.in.th>.
- ขวัญจิรา จำปา, สุวดี อุปปินใจ, ไพโรภ รัตนชูวงศ์ และ พูนชัย ยาวิราช. (2566). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณภาพของชุมชน. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(1), 430-447
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2550). *การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.
- ธีรกรณ์ พรเสนา. (2563). กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสตึก จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 2(2), 11-19.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2534). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.

- ปริญญ์ พิบูลสงวณ. (2554). *เศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ด้านการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัย เศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง) และคณะ. (2564). รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมพอเพียงวิถีพุทธ. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 17(1), 1-12.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2565). *หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2565. จาก https://www.chaipat.or.th/site_content/item/3579-2010-10-08-05-24-39.html
- วินิจ ฝาเจริญ. (2564). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของพลเมืองไทยวัยเรียนกับสถานการณ์การเรียนออนไลน์ในยุคไวรัสโควิด-19. *วารสารปัญญาภิธาน*, 6(1), 1-14.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. (22 พ.ค. 2565). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. จาก: <https://plan.ptt1.go.thA8-2565>. สืบค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2565.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (4 มกราคม 2565). *รายงานผลการประเมินสถานศึกษาพอเพียงเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 2*. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2565. จาก <http://www.reo2.moe.go.th/web/images/download/2562-reo2-Sufficiency>
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (4 มกราคม 2565). *รายงานผลการประเมินสถานศึกษาพอเพียงเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษา ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 2 เอกสารที่ 20/2562*. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2565. จาก: <http://www.reo2.moe.go.th/web/images/download/2562-reo2-Sufficiency.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (8 มกราคม 2565). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (2560 -2579)*. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2565. จาก: http://www.thaischool.in.th/_files_school/63100423/other/ita_63100423_1_20200914-184141.pdf.
- สิริพงศ์ พงศ์เชื้อทอง และ พงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์. (2566). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากาญจนบุรี. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 5(1), 13-24.
- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. (2550). *แนวทางปฏิบัติ 7 ขั้นตอนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิวิถีสุข.
- สุภัทร จำปาทอง. (2565). *แนวทางการประเมินศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ปีการศึกษา 2563*. สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2565. จาก: <https://moe360.blog/2021/02/09/sufficiency-economy-education/>.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2542). *การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริในวันพัฒนา*. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน.
- สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. (2550). *ทฤษฎีใหม่ในหลวง : ชีวิตที่พอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน.
- อลิสสา อินทร์ประเสริฐ, ประยูร อิมสวาสดีและสมนึก ทองเอี่ยม. (2564). การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *e-Journal of Education Studies, Burapha University*, 3(4), 15-30.

- Damnoen, P. S., Siri, P., Supattho, P. S., & Kaewwilai, K. (2021). The Development of Student Characteristics in According to the Nawaluk Framework of the Buddhist integration of Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 5(2), 126–135.
- Phumphongkhochasorn, P., Damnoen, S., Tuwanno, P. D. M., & Srichan, P. W. (2022). Educational Quality Assurance and School Management Standards According to International. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 6(1), 1–16.